

prof. dr hab. Izabela Grabowska
Akademia Leona Koźmińskiego
CRASH Centrum Badań nad Zmianą Społeczną i Mobilnością
igrabowska@kozminski.edu.pl
www.izabelagrabowska.com

Warszawa, 17 czerwca 2022 roku

**Recenzja osiągnięć naukowych w postępowaniu habilitacyjnym dr Wojciecha Sadłonia, ze
szczególnym uwzględnieniem monografii naukowej, pt.:**

*Polish Catholicism between Tradition and Migration:
Agency, Reflexivity and Transcendence* (2021, Routledge)

Dziękuję za możliwość zapoznania się i oceny dorobku naukowego dr Wojciecha Sadłonia. W poniższej recenzji będę się odnosić do całokształtu dorobku naukowego dr Sadłonia, ze szczególnym uwzględnieniem monografii naukowej, pt.: *Polish Catholicism between Tradition and Migration: Agency, Reflexivity and Transcendence* (2021, Routledge) i połączonego z nią cyklu artykułów, który to we wniosku habilitacyjnym został wskazany jako podstawa ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauki socjologiczne.

W skład prezentowanego osiągnięcia naukowego wchodzi, wspomniana powyżej, monografia oraz trzy artykuły:

1. W. Sadłoń, 2016, Differentiation, Polarization and Religious Change in Poland. „Przegląd religioznawczy/The Religious Studies Review” 262(4), s. 25-42.
2. W. Sadłoń, 2020, Zacieśnianie czy rozrywanie immanentnej ramy? Polski katolicyzm wobec epidemii koronawirusa, „Wieś i Rolnictwo” 3(188), s. 161–183. doi: <https://doi.org/10.53098/wir032020/083>.
3. W. Sadlon, 2021, Polarization but Not Pillarization Catholicism and Cultural Change in Post-Transformation Poland, „Religions” 12(457). <https://doi.org/10.3390/rel12070457>.

Jak sam Habilitant przedstawia w autoreferacie: “w przedkładanych publikacjach prowadzę studium nad tym, jak zmieniająca się zależność struktury, kultury i społecznej sprawczości kształtuje proces kształtowania się, czyli morfogenezy polskiego katolicyzmu. Wyjaśniam, w jaki sposób doświadczenie religijne kształtuje polskie społeczeństwo oraz jak przemiany społeczne w dobie transformacji oraz epidemii warunkują funkcjonowanie polskiego katolicyzmu” (str. 5).

Dorobek naukowy dr Wojcicha Sadłonia wnosi, w moim czytaniu, wkład do stanu wiedzy i tym samym wypełnia w nim luki w odniesieniu do socjologii religii oraz w pewnym stopniu do socjologii migracji i studiów migracyjnych, dotyczące głównie: (1) usytuowania polskiego katolicyzmu pomiędzy tradycją i migracjami przy użyciu ontologii morfogenezy Margaret Archer; (2) religijnego kapitału społecznego, który jest powiązany z kształtowaniem się społeczeństwa obywatelskiego.

W pierwszej części recenzji odniosę się szczególnie do ww. monografii i powiązanych z nią cyklem publikacji, który to zestaw został wyróżniony jako kluczowe osiągnięcie naukowe. W drugiej części recenzji odniosę się do całokształtu dorobku naukowego dr Sadłonia z różnych perspektyw, zarówno merytorycznych jak i bibliometrycznych.

W tej części recenzji odniosę się do monografii wydanej przez prestiżowe anglosaskie wydawnictwo Routledge. Zapewne zbędne jest recenzowanie tej monografii w tym miejscu, jako że przed zaakceptowaniem do przyjęcia do procesu wydawniczego, książka musiała przejść rygorystyczny proces recenzencki (wewnętrzny- w Radzie Redakcyjnej Wydawnictwa i zewnętrzny – Rada powołała zewnętrznych recenzentów). Jednak ze względu na wymóg recenzji naukowej w postępowaniu habilitacyjnym recenzja jest niezbędna i powinna osadzać monografię w kontekście podoktorskiego dorobku naukowego.

Mojej szczególnej ocenie podlegają: rama teoretyczna monografii dotycząca przepracowania morfogenetycznego w ujęciu Margaret Archer w odniesieniu do migracji, głównie poakcesyjnych, Polek i Polaków do Irlandii. Szczególnie skupię się na rozdziale 5 monografii, który jest wkomponowany w całość wywodu, o którym sam Habilitant w autoreferacie pisze w sposób następujący: „Zajmuję się zmieniającą się wraz z opuszczeniem ojczyzny oraz pod wpływem nowego środowiska, tożsamością

religijną Polaków. Zwracam uwagę na poszukiwanie przez nich wyższej jakości życia oraz ukształtowane w procesie socjalizacji w Polsce, postrzeganie katolicyzmu jako systemu normatywnego” (str. 3).

Mocnymi stronami monografii są: (1) perspektywa ontologiczna dotycząca usytuowania wywodu dotyczącego tzw. polskiego katolicyzmu w ontologii morfogenetycznej Margaret Archer, co pomaga wyjść poza zastane uproszczenia oraz schematy teoretyczne i empiryczne; (2) styl i język monografii – książka jest bardzo dobrze napisana, zarówno jeżeli chodzi o warstwę językową, jak i prowadzenie narracji, co powoduje, że czytelnik jest zaciekawiony, zaangażowany i ma poczucie, że czyta książkę, która „ma coś do powiedzenia”; (3) prezentowane dane statystyczne oraz dane pierwotne zgromadzone w badaniu własnym; (4) bibliografia dokumentująca procesy i kondycję polskiego katolicyzmu w odniesieniu, głównie, do socjologii religii, ale także do socjologii migracji.

Słabszymi stronami książki, co jest moją krytyką tej monografii, są: (1) brak wyraźnie sformułowanego pytania badawczego/ pytań badawczych oraz założeń lub hipotez badawczych; (2) zbyt mało systematyczne odniesienie się do refleksyjności w ujęciu Archer jako spoiwa pomiędzy strukturą i sprawstwem; (3) zbyt mało konkluzywne włączenie do wywodu studium religijności migrantów z Polski w Irlandii – właściwie nie do końca wiadomo, jaki to ma związek z kształtowaniem się tożsamości polskiego katolicyzmu, i jaką rolę odgrywa, albo ma odegrać, migracja międzynarodowa katolików i katoliczek z Polski do Irlandii w procesie morfogenezy.

Mój szczególny zarzut dotyczy badania refleksyjności wśród migrantów i migrantek z Polski w Irlandii. W książce brakuje informacji, czy Autor wykorzystał kwestionariusz ICONI (*Internal Conversation Indicator*), który empirycznie był testowany na populacji Hrabstwa Coventry w Wielkiej Brytanii przez prof. Margaret Archer ze współpracownikami. Jeżeli Autor korzystał z ICONI, to w jaki sposób, i jak były robione oraz interpretowane wyliczenia. Jeżeli nie, to dlaczego nie korzystał. Dr Sadłoń zidentyfikował trzy typy refleksyjności wśród migrantów-katolików z Polski: autonomiczny, meta- refleksyjność oraz refleksyjność komunikacyjną. Autor nie wspomniał nic na temat czwartego typu zidentyfikowanego przez Archer - refleksyjności frakcyjnej (pękniętej). Idąc dalej, typy refleksyjności w niewystarczający sposób zostały zestawione z innymi zmiennymi zarówno społeczno-

demograficznymi, jak i zmiennymi dotyczącymi religijności oraz zmiennymi dotyczącymi historii migracji. Refleksyjność, uwzględniona w tytule monografii, sugeruje, że jest to jedna z kluczowych koncepcji monografii, nie została wystarczająco odczytana przez Habilitanta, zbadana i zinterpretowana w kontekście religijności i procesów migracyjnych, a co za tym idzie, procesów morfogenetycznych w odniesieniu do tzw. polskiego katolicyzmu, a co za tym idzie sporej części polskiego społeczeństwa.

Habilitant również nie określił, jaki status ontologiczny ma migracja (społeczność migracyjna) Polek i Polaków w Irlandii. Rozróżnił co prawda diasporę, wcześniejsze fale, od migracji poakcesyjnych, tj. po wejściu Polski do Unii Europejskiej w maju 2004 roku, ale nie pisze, jak rozumie społeczność migrancką z Polski. Anne White (Autor wielokrotnie niepoprawnie zapisuje imię autorki) pisze o „polskim społeczeństwie za granicą” (2018) (ang. *Polish society abroad*), jako o przedłużeniu społeczeństwa, wspólnoty poza granicami terytorialnymi. Trudno to ustalić w przypadku omawianej w tej recenzji monografii, bez uprzednio postawionego pytania badawczego.

Autor również wielokrotnie porównuje polską migrację do irlandzkiej migracji, co jest uzasadnione, ale nie odwołuje się do kluczowej literatury w tym zakresie (patrz: Tenfelde, K., & Belchem, J. (red.). (2002). *Irish and Polish Migration in Comparative Perspective* (Vol. 22). Klartext-Verlag.), która pokazuje istotne różnice, nie skupiając się wyłącznie na podobieństwach, zwłaszcza sięgając do okresu największych fal migracyjnych z Irlandii i Polski do USA i procesów integracyjnych tamże, odwołując się także do „Chłopa polskiego...”, o czym Habilitant wspomina w bardzo ograniczonym zakresie.

Mówiąc o studiowaniu tzw. polskiego katolicyzmu za granicą, Autor sugeruje, że chce wyjść poza metodologiczny nacjonalizm, który został zaproponowany przez Andreasa Wimmera i Ninę Glick-Schiller, ale dokładnie tego nie wyjaśnia, co pozostawia niedosyt. Panaceum na metodologiczny nacjonalizm mogą być przekazy społeczno-kulturowe (ang. *social remittances*), które mogą być powiązane z obszarem religii, ponieważ dotyczą norm, wartości, kapitału społecznego, ale Autor mówi o nich niewiele, nie wykorzystując w sposób wystarczający tej przestrzeni badawczej, co pozostawia

konceptyjny i empiryczny niedosyt. Zwłaszcza w kwestii roli przekazów społeczno-kulturowych z zagranicy w procesie przepracowania morfogenetycznego tzw. polskiego katolicyzmu. Autor również nie odnosi się za bardzo do koncepcji transnarodowości, a w szczególności transnarodowych pól polskiego katolicyzmu w Polsce i polskiego katolicyzmu w Irlandii.

Podsumowując, w pierwszej części recenzji, dr Wojciech Sadłoń „posiada w dorobku osiągnięcie naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny” , co w tym przypadku stanowi „1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a”. Monografia stanowi wkład do socjologii migracji, socjologii polityki oraz do studiów migracyjnych.

W drugiej części recenzji odniosę się do całokształtu dorobku naukowego dr Wojciecha Sadłonia. Merytorycznie dorobek po doktoracie jest bogaty liczebnościowo. Dorobek też bardzo zróżnicowany. Sam Habilitant w Autoreferacie raportuje, że w sumie jest Autorem „22 opublikowanych po doktoracie rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 5 jako współautor), 17 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych (w tym 3 15 współautorskich) oraz uczestniczyłem w redakcji 9 monografii naukowych” (str. 13-14). Żałuję, że dr Sadłoń nie zdecydował się publikować wcześniej w międzynarodowych uznanych czasopismach naukowych. Obok ww. monografii istotną publikacją na arenie międzynarodowej jest publikacja: Sadłoń, W. (2004). Differentiation, polarization and religious change in Poland at the turn of 20th and 21st century. *Sociology of Religion*, (65), 57-75, która potem była rewidowana w kolejnych czasowych odstępach i stanowi podstawę dla analizy przepracowania kulturowego w procesie morfogenezy – zmiany społecznej w polskim katolicyzmie.

Ponieważ wcześniej, tj. przed monografią w Routledge, dr Sadłoń publikował w uznanych czasopismach międzynarodowych w ograniczonym zakresie, badawczo i poznawczo dorobek naukowy (jeszcze) nie znajduje odzwierciedlenia w obiektywnych miernikach bibliometrycznych (na dzień przygotowania tej recenzji): Google Scholar (h=5); Web of Science (h=1), Scopus (h=1). Lata 2021 i 2022 mogą to zmienić, co nie znajduje, jeszcze, odzwierciedlenia we wskaźnikach bibliograficznych. ORCID

za ten okres identyfikuje sześć tekstów widzianych przez różne międzynarodowe bazy danych, które w przyszłości mogą przynieść zainteresowanie międzynarodowego środowiska naukowego, uwidocznione w cytowaniach. W tym kontekście ważne jest to, że dr Sadłoń zaczął wyraźniej publikować dla międzynarodowego środowiska naukowego, ponieważ ma dużo do przekazania w tym zakresie, odchodząc od utartych schematów i stereotypów na temat tzw. polskiego katolicyzmu, który jest istotnym studium przypadku na świecie.

Istotne jest również to, że dr Sadłoń jest aktywny konferencyjnie, także na forach międzynarodowych towarzystw naukowych. Jak raportuje, „po doktoracie wygłosiłem referaty na ponad 50 konferencjach głównie międzynarodowych. Regularnie uczestniczyłem w konferencjach International Society for the Sociology of Religion (ISSR/SISR), Society for Scientific Study of Religion, Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Organizowałem panele na 3 konferencjach zagranicznych i 1 ogólnopolskiej, wygłosiłem 9 wykładów plenarnych na konferencjach lub seminariach naukowych oraz 14 prezentacji na konferencjach na zaproszenie. Uczestniczyłem w komitetach organizacyjnych 10 konferencji naukowych” (str. 15). Warto również być obecnym na European Sociological Association i International Sociological Association. W kontekście badań migracyjnych, istotną siecią naukową jest IMISCOE Research Network.

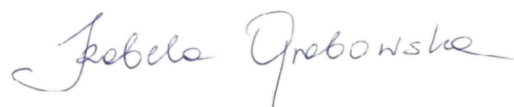
Pisząc o drodze edukacyjnej, a potem o przebiegu kariery edukacyjnej Habilitanta, warto zauważyć, że nie jest ona zróżnicowana pod względem powiązań instytucjonalnych. Habilitant praktycznie cały czas, z krótkimi innymi afiliacjami, jest powiązany z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Habilitant odbywał krótkie zagraniczne pobyty naukowe w: Katholische Sozialwissenschaftliche Zentralstelle w Monchengladbach; współpracuje z Pew Research Center, gdzie odbył pobyt studyjny w Washington DC, odbywał również staż w Institut für Community Organizing (DICO) przy Katholischen Hochschule für Sozialwesen w Berlinie.

Jeżeli chodzi o aktywność grantową Habilitanta, to brał udział w projektach NCN, 7 Programu Ramowego Unii Europejskiej, jak sędzę (w tekście jest niepoprawny zapis) oraz z Swiss National Science Foundation. Nie wiemy jednak, w jakich grantach uczestniczył (program, tytuł projektu, rola). W

referacie jest jednak za mało informacji, aby tę aktywność ocenić. Brakuje dokładnej listy z tytułami projektu, programów badawczych, a nade wszystko funkcji Habilitanta w tych projektach (kierownik, wykonawca, badacz). To jest mój istotny zarzut dotyczący przygotowania wniosku habilitacyjnego w tym zakresie.

Habilitant prowadzi działalność dydaktyczną, ale w ograniczonym zakresie i tylko dla jednej uczelni. Szkoda, że Habilitant nie wypromował prac licencjackich i magisterskich, także w oparciu o zasoby danych statystycznych, które sam wytwarza, i do których ma dostęp.

Podsumowując, mimo kilku krytycznych uwag zarówno do monografii, jak i dorobku Habilitanta, popieram wniosek o dopuszczenie Habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego. Habilitant przedstawił wartościową, dopracowaną, elegancko zredagowaną monografię, która wnosi wkład w rozwój dyscypliny. Habilitant potrafi samodzielnie prowadzić badania naukowe, analizować, interpretować i publikować ich wyniki w uznanych zarówno międzynarodowych, jak i polskich wolumenach naukowych.

A handwritten signature in blue ink, reading "Józefa Grabowska". The script is cursive and elegant, with a long horizontal flourish at the end.